

نقد و بررسی آرای کلامی

شیخیه کرمان

www.ketab.ir

علی اکبر باقری

انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی

۱۳۹۲

سرشناسه	:	باقری، علی اکبر،
عنوان و نام پدیدآور	:	نقد و بررسی آرای کلامی شیخیه کرمان / مؤلف علی اکبر باقری.
مشخصات نشر	:	قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی <small>علیه السلام</small> ، انتشارات، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	:	۴۶۴ ص.
شابک	:	۹۷۸-۹۶۴-۴۱۱-۷۸۷-۹
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیبا.
یادداشت	:	کتابنامه: ص. ۴۲۴-۴۰۵؛ همچنین به صورت زیرنویس.
یادداشت	:	نمایه.
موضوع	:	شیخیه -- دفاعیه‌ها و ردیه‌ها.
موضوع	:	شیخیه -- عقاید.
شناسه افزوده	:	مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی <small>علیه السلام</small> . انتشارات.
رده‌بندی کنگره	:	BP۲۱۳/۴/ب۲ن۷
رده‌بندی دیویی	:	۲۹۷/۴۱۷۲۴
شماره کتاب‌شناسی ملی	:	۳۱۲۱۰۲۵

شماره ردیف ۱۰۰۷

شماره موضوعی کلام و عقاید- ۱۰۲

۱۲۹۲-۱

www.ketab.ir

■ نقد و بررسی آرای کلامی شیخیه حرمان

● مؤلف: علی اکبر باقری

● ناشر: انتشارات مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رحمته الله علیه

● چاپ: نگارش

● نوبت و تاریخ چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۲

● شمارگان: ۱۰۰۰

● قیمت: ۱۳۰۰۰ تومان

● دفتر مرکزی: قم، خیابان شهدا، کوی ممتاز، پلاک ۳۸

تلفن و نمابر: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۳۲۶

● شعبه مؤسسه امام خمینی (ره): قم، بلوار امین، بلوار جمهوری اسلامی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره)

تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۳۶۲۹

چکیده

نوشتار حاضر، نقد و بررسی آرای شیخیه با توجه ویژه به شاخه کرمان است. هدف از این پژوهش، الهام‌گیری از سخنان بزرگان و علمای دین، در حوزه علم کلام، و بهره‌جستن از آنها در مسیر نقد و بررسی عقاید و آوای ویژه شیخیه است. این اثر با مطالعه سیر تکون و شکل‌گیری و سپس نمایان‌گشتن آرای خلاف شیعی ایشان و بررسی محتوایی آنها و نیز نقد و بررسی و تطابق داشتن یا نداشتن آن اندیشه‌ها با اندیشه‌های ناب شیعی تدوین یافته است.

با بررسی انجام‌شده دریافتیم معنایی که شیخیه کریمخانیه از معاد جسمانی ارائه می‌دهند، ملازم با نفی معاد جسمانی است. به سبب همین رأی خاص بوده است که نخستین بار شیخ احمد احسایی را جمعی از علمای شیعی تکفیر کردند. شیخیه کرمان در زمینه امامت نیز به بیراهه رفته‌اند و ناخودآگاه در دام تفویض و گاه غلو درباره مقام و جایگاه رسول خدا و امامان معصوم علیهم‌السلام افتاده‌اند؛ درحالی‌که دو مسئله معاد جسمانی و نکوهش غالیان، از مسلمات مذهب تشیع، بلکه از ضروریات دین به شمار می‌رود و در جای‌جای قرآن کریم و سخنان گهربار امامان شیعه بر آن

تأکید شده است: پویندگان هر راهی جز این مسیر را به شدت محکوم کرده و از آنان بیزاری جسته‌اند.

درباره مسئله معراج رسول خدا و زندگی مادی و دنیوی امام عصر عجل الله فرجه نیز همان گونه سخن گفته‌اند که درباره معاد جسمانی. ایشان معراج را با جسم هورقلیایی و همچنین زندگی امام زمان عجل الله فرجه را نیز با جسم هورقلیایی توجیه می‌کنند و معتقدند حضرت در عالم هورقلیا به زندگی خویش ادامه می‌دهد؛ درحالی که علمای شیعه هم‌نظرند که امام عصر عجل الله فرجه با همین جسم مادی و در همین عالم ماده زندگی می‌کنند و رسول اکرم ص نیز با همین جسم مادی خویش عروج فرموده‌اند.

برخی از آرای کلامی شیخیه کریم‌خانیه، آثار فقهی ویژه‌ای را در پی دارد که کوشیده‌ایم آنها را نیز بررسی کنیم؛ از جمله، مسئله تقلید نکردن ایشان در فروع و مسئله حرمت نماز گزاردن بالای سر امام ع است؛ درحالی که عقیده حقه شیعه در عصر غیبت امام زمان عجل الله فرجه این است که باید در فروع دلیل از مراجع تقلید پیروی کرد. همچنین نماز گزاردن بالای سر امام را نه تنها جایز، بلکه افضل می‌دانند. شیخیه را از همین روی «پایین‌سری» نامیده‌اند. باید خاطر نشان کرد که روش شیخیه کریم‌خانیه در برخی مسائل، همان روش اخباریگری عصر قاجار است.

کلیدواژه‌ها: شیخیه، کریم‌خانیه، شیخ‌احمد احسائی، سیدکاظم رشتی، محمدکریم‌خان کرمانی، معاد جسمانی، هورقلیا، نبوت، معراج، امامت، رکن رابع، شیعه کامل، زندگی امام زمان.

فهرست مطالب

۴	اهدأ
۵	قدردانی
۷	چكیده
۱۷	مقدمهٔ معاونت پژوهش
۲۱	پیشگفتار

فصل نخست: کلیات

۳۱	۱. پیشینهٔ پژوهش
۳۳	۲. ضرورت پژوهش
۳۴	۳. هدف پژوهش
۳۵	۴. پرسش‌های اصلی و فرعی
۳۶	۵. فرضیهٔ پژوهش
۳۶	۶. روش پژوهش
۳۷	۷. ساختار پژوهش

۸. موانع و مشکلات..... ۳۷
۹. کلیدواژگان..... ۳۸

فصل دوم: شکل‌گیری شیخیه

۱. بنیان‌گذاران شیخیه..... ۴۱
- ۱-۱. شیخ احمد احسائی..... ۴۱
- ۱-۱-۱. مروری بر زندگی شیخ..... ۴۱
- ۱-۱-۱-۱. تولد و دوران کودکی..... ۴۱
- ۱-۱-۱-۲. دوران جوانی و تحصیل..... ۵۱
- ۱-۱-۱-۳. سفر به ایران..... ۵۳
- ۱-۱-۱-۴. تکفیر شیخ احمد و وفات وی..... ۵۸
- ۱-۱-۲. علما و شیخ احمد احسائی..... ۶۰
- ۱-۱-۳. مشایخ اجازه احسائی..... ۶۶
- ۱-۱-۴. شاگردان و صاحبان اجازه از شیخ احمد احسائی..... ۶۸
- ۱-۱-۵. آثار شیخ احمد احسائی..... ۷۰
- ۱-۱-۵-۱. رسایل حکمی..... ۷۰
- ۱-۱-۵-۲. کتاب‌های عقاید..... ۷۱
- ۱-۱-۵-۳. کتاب‌های فقهی و اصول فقه..... ۷۱
- ۱-۱-۶. ماجرای تکفیر شیخ احمد احسائی..... ۷۲
- ۱-۱-۷. مشرب فلسفی شیخ احمد احسائی..... ۸۶
- ۱-۱-۸. نتیجه‌گیری..... ۹۴
- ۱-۲. سید کاظم رشتی..... ۹۸

فهرست مطالب ❖ ۱۱

- ۱-۲-۱. تأملی در زندگی سید ۱۰۵
- ۱-۲-۲. آثار سید کاظم رشتی ۱۱۴
۲. آرا و عقاید شیخیه ۱۱۵
- ۲-۱. معاد جسمانی ۱۱۵
- ۲-۲. کالبد پیامبر ﷺ و امامان ﷺ در قبر ۱۱۸
- ۲-۳. معراج پیامبر ﷺ ۱۱۹
- ۲-۴. زندگی و غیبت امام زمان ﷺ ۱۲۱
- ۲-۵. غلو درباره امامان معصوم ﷺ ۱۲۱
- ۲-۶. اعتقاد به رکن رابع و ناطق واحد ۱۲۲
۳. چند انتقاد رفتاری ۱۲۳
- ۳-۱. پیروی نکردن از رهبر و پیشوای خود ۱۲۳
- ۳-۲. اختلاف افکنی بین شیعیان ۱۲۴
- ۳-۳. زمینه سازی برای بابت و بهائیت ۱۲۴
۴. تأثیر شیخیه بر بایبه ۱۲۵
۵. نقد برخی باورهای دیگر شیخیه ۱۲۸
۶. انشعاب در شیخیه ۱۳۴
۷. فرقه های شیخیه ۱۳۵
- ۷-۱. شیخیه کریمخانیه (شیخیه کرمان) ۱۳۵
- ۷-۲. شیخیه باقریه ۱۳۸
- ۷-۳. شیخیه آذربایجان ۱۳۹
- ۷-۳-۱. خاندان حجة الاسلام ۱۳۹
- ۷-۳-۲. خاندان ثقة الاسلام ۱۴۰

- ۱۴۱..... ۷-۳-۳. خاندان احقافی
- ۱۴۳..... ۷-۴. شیخیه عتبات
- ۱۴۴..... ۸. نام‌های شیخیه
- ۱۴۷..... ۹. جمع‌بندی و خلاصه

فصل سوم: معرفی شیخیه کرمان و مهم‌ترین آرای آنان

- ۱۵۳..... ۱. بزرگان شیخیه کرمان
- ۱۵۳..... ۱-۱. محمد کریم‌خان کرمانی؛ بنیان‌گذار شیخیه کرمان
- ۱۵۵..... ۱-۱-۱. برخی حالات کریم‌خان کرمانی
- ۱۵۹..... ۱-۱-۲. آثار حاج محمد کریم‌خان کرمانی
- ۱۶۰..... ۱-۱-۲-۱. کتاب‌های حکمی
- ۱۶۰..... ۱-۱-۲-۲. کتاب‌های حدیثی
- ۱۶۰..... ۱-۱-۲-۳. کتاب‌های فقهی
- ۱۶۱..... ۱-۱-۲-۴. کتاب‌های اصولی
- ۱۶۱..... ۱-۱-۲-۵. کتاب‌های متفرقه دیگر
- ۱۶۱..... ۱-۲. حاج محمدخان کرمانی
- ۱۶۲..... ۱-۳. حاج‌زین‌العابدین‌خان کرمانی
- ۱۶۳..... ۱-۴. حاج ابوالقاسم‌خان ابراهیمی
- ۱۶۴..... ۱-۵. حاج عبدالرضاخان ابراهیمی
- ۱۶۴..... ۱-۶. حاج سیدعلی موسوی بصری
- ۱۶۵..... ۲. دفاع مشایخ شیخیه و پاسخ آنها
- ۱۷۰..... ۳. برخورد آقای فلسفی با ابوالقاسم ابراهیمی

۴. محل سکونت شیخیه کرمان ۱۷۲

۵. جمع‌بندی و خلاصه ۱۷۲

فصل چهارم: دیدگاه شیخیه کرمان درباره نبوت

۱. جایگاه پیامبر از دیدگاه کریمخانیه، و نقد و بررسی آن ۱۷۷

۲. معراج جسمانی رسول خدا از دیدگاه کریمخانیه، و نقد و بررسی آن ۱۷۹

۳. سنت و حدیث پیامبر از دیدگاه کریمخانیه، و نقد و بررسی آن ۱۹۴

۴. جمع‌بندی و خلاصه ۱۹۶

فصل پنجم: دیدگاه شیخیه کرمان درباره معاد

۱. هورقلیا ۲۰۴

۱-۱. معنای لغوی هورقلیا ۲۰۵

۱-۲. معنای اصطلاحی هورقلیا ۲۰۷

۱-۳. هورقلیا در حکمت اشراق (سخنان سهروردی) ۲۱۰

۱-۴. هورقلیا و معاد جسمانی در آثار شیخ احمد احسائی ۲۱۴

۲. نقد و بررسی ۲۲۳

۲-۱. ادعای بدون دلیل ۲۲۶

۲-۲. بی دلیل بودن کم و زیاد نشدن جسد انسان ۲۲۸

۲-۳. دلیل ارتباط جسد و جان ۲۲۹

۲-۴. سنت مأثوره، و قول به پوسیدن ابدان مؤمنان در قبر ۲۲۹

۲-۵. بدن مثالی بحث‌شده در روایت‌ها و دیدگاه کریمخانیه ۲۳۰

۳. دیدگاه کریم‌خان کرمانی درباره هورقلیا و معاد ۲۳۰

۴. طریق حق در معاد جسمانی ۲۳۵